

УДК 373.1

Жук Юрій Олексійович, кандидат педагогічних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу лабораторних комплексів засобів навчання Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, м. Київ, e-mail: zhuk_y@mail.ru.

ОСОБИСТІСНИЙ ПРОСТІР УЧНЯ В КОМП'ЮТЕРНО-ОРІЄНТОВАНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація

У статті на основі аналізу середового підходу в освіті розглянуто особливості навчальної діяльності в комп'ютерно-орієнтованому навчальному середовищі, визначені зони доступності матеріальних і інформаційних об'єктів для маніпулювання учасниками освітнього процесу. Показано, що дана проблема набуває особливого значення у зв'язку з проникненням у навчальний процес загальноосвітньої школи інтернет-орієнтованих засобів навчання, на основі яких формуються відкриті навчальні середовища. Визначено умови педагогічної доцільності використання комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання в навчальному процесі.

Ключові слова: навчальне середовище, інформаційно-комунікаційні технології, комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання, педагогічна доцільність.

Актуальність. Поширення засобів інформаційно-комунікаційних технологій у середній загальноосвітній школі формує низку питань щодо педагогічно доцільного їх використання. Педагогічна практика показує, що значні витрати матеріальних й інтелектуальних ресурсів, які супроводжують інформатизацію освіти, не завжди виправдовують себе як такі, що забезпечують однозначне зростання якості освіти. Так, спроби визначити залежність між рівнем інформатизації навчального закладу і рівнем навчальних досягнень, які були показані його випускниками в процесі зовнішнього незалежного оцінювання, не дають значущих результатів. З усієї множини факторів, які впливають на результати навчання, нами обрано фактор активного використання засобів ІКТ у навчальному процесі середньої школи. Аналіз

цього фактора нами здійснюється з позиції середового підходу до освітнього процесу, який довів свою наукову потужність у багатьох дослідженнях.

Визначення проблеми дослідження. Вихідним пунктом нашої роботи стало вивчення проблеми зв'язку компонентів комп'ютерно орієнтованого навчального середовища й поведження учня в контексті педагогічної ситуації. Надалі розробка цієї проблематики привела до теоретичного аналізу загальних закономірностей середового впливу на можливість здійснювати продуктивну навчальну діяльність в умовах активного використання засобів ІКТ у шкільному навчально-виховному процесі.

Стан дослідження проблеми. Особлива роль середовища в освіті людини визначається багатьма дослідниками. Навчання в умовах особливої організації оточення тих, хто навчається, взаємодіючи з цим оточенням, розглядається академіком Б. М. Бим-Бадом як один із найефективніших принципів педагогіки. Людина змінюється в середовищі й за допомогою середовища [4]. Нині, поряд з поняттям «навчальне середовище», вживаються такі поняття, як «середовище навчання», «навчально-виховне середовище», «інформаційне середовище», «інформаційне дидактичне середовище», «інформаційне середовище навчання», «освітнє інформаційне середовище».

На думку С. Ф. Сергєєва [22], середовище є частиною фізичної реальності, яка конструюється і породжується у представлені суб'єкта шляхом безпосередніх взаємодій органів почуттів людини зі змінами у фізичній реальності. С. В. Галоян [8] визначає освітнє середовище як таке, що включає такі компоненти: інформаційне, просторово-предметне, інтелектуальне, художнє, практико-орієнтоване середовища. Інформаційне середовище автор визначає як систему навчальних текстів (усних і письмових) як на друкованій основі, так і пропонуваним за допомогою ІКТ, що забезпечує освітній процес відповідно до базисних планів і стандартом освіти. Просторово-предметне середовище визначається автором як система розміщення джерел інформації з урахуванням способів їхнього пред'явлення або використання під час організації освітнього процесу у визначений і позаурочний час у приміщенні школи з урахуванням віку й етапів освіти, цілей і завдань навчального закладу. Інтелектуальне середовище – це та частина освітнього середовища, що переважно спрямована на інтелектуальний розвиток учнів (діагностика, тестування з метою

визначення стилю мислення тощо). Практико-практико-орієнтоване середовище (за С. В. Галоян) – це та частина освітнього середовища, що тісно пов'язана з відпрацюванням практичних знань і навичок учнів (майстерні, кабінети, практикуми, дослідницькі лабораторії і т. ін.).

Особливості формування і впливу освітнього середовища на особистісні якості суб'єктів навчання розглянуто у роботах В. М. Абросимова [1], А. І. Артюхіної [2], Л. З. Давлеткіреєвої [9], А. В. Вишнякової [6] та ін. Так, А. І. Артюхіна підкреслює, що середовий підхід не підмінює інші, відомі методологічні підходи в педагогіці, а доповнює, конкретизує їх, особливо це властиво особистісному підходу. Водночас взаємовплив діяльнісного й середового підходу очевидний, тому що навчальна діяльність поза освітнім середовищем неможлива.

А. В. Вишнякова особливо розглядає освітнє середовище як факт, фактор та умову навчання й розвитку учнів. У першому випадку зміст поняття «освітнє середовище» пов'язане з процесом формування особистості за певним зразком, у другому випадку взаємодія учня й середовища здійснюється по суб'єкт-об'єктній схемі, коли середовище виступає як фактор, що активно впливає на учня, а сам учень виступає як об'єкт, що приймає цей вплив, у третьому випадку – освітнє середовище є сукупністю можливостей для навчання учня, а також для прояву й розвитку його здатностей. Організація життєвого простору дитини в освітньому процесі розглядається О. Є. Манаковим [18] як складова частина організації саме особистісно-орієнтованого навчального процесу, а життєвий простір – як невід'ємний фактор розвитку дитини, його самовизначення в навчальному процесі, самореалізації, саморозвитку й становлення як особистості.

Вплив освітнього і навчального середовища на психічні якості людини привертає увагу психологів [13]. У дослідженні С. М. Іларіонова [14] доведено, що методи й способи організації умов навчальної діяльності можуть вступати в суперечність із закономірностями формування психологічної безпеки суб'єкта, що приводить до деструктивних психічних змін, що проявляється в підвищенні рівня тривожності, неясності життєвих цілей, а в підсумку, до зниження особистісного потенціалу людини і, як наслідок, зниженню психологічної безпеки в суб'єктів освітнього середовища. «Існує певна залежність діяльності суб'єкта освітнього процесу від образів, що формуються в нього. Результати взаємодії учасників

навчального процесу обумовлені рівнем адекватності відбиття факторів освітнього середовища» [14].

У дослідженні М. В. Бесєдіної [3] показано, що у випадку, коли освітнє середовище не відповідає індивідуальним особливостям учнів, їхнім інтересам і потребам, то воно впливає на емоційну сферу учнів і стає фактором появи емоційної депривації школярів, що веде до порушення їхнього здоров'я. Н. Л. Шпарєва окремо виділяє продуктивне предметно-освітнє середовище, яке має забезпечити цілеспрямовану активізацію пізнавальної діяльності школярів, якщо в її рамках створено умови для повноцінної реалізації діяльнісного підходу до навчання з використанням конструювання навчальної інформації на міжпредметній основі й враховано особливості сприйняття, зберігання й переробки інформації учнями [25].

К. Г. Кречетников [16] вводить поняття «креативне освітнє середовище», яке є багатомірною індивідуалізованою цілісністю, яка самоорганізується і призначена для створення умов, які сприяють розвитку творчих здібностей учнів, забезпечує їхню самореалізацію і особистісне зростання. У роботі О. Ф. Латипова [17] мова йде про «активне освітнє середовище» як середовище, з особливими умовами й навколишнім оточенням, яке сприяє більш глибокому, прискореному й ефективному освоєнню учнями шкільних предметів, як на уроках, так і в позаурочний час, шляхом цілеспрямованого комплексного розвитку пізнавального інтересу до оволодіння знаннями, що стимулює в підсумку учня до активної самостійної роботи. Фактично активне освітнє середовище (за О. Ф. Латиповим) – це ментальне поведінкове поле комунікацій, що підтримує стійкий пізнавальний інтерес до оволодіння знаннями й самостійної творчої роботи учнів.

Різноманітність існуючих нині модифікацій освітніх середовищ ілюструє, зокрема, поява поняття «віртуальне освітнє середовище», розуміння якого поки ще однозначно не визначено. Наприклад, А. А. Калмиков і Л. А. Хачатуров [15] під віртуальним освітнім середовищем розуміють середовище, що сприяє творчому збагненню Себе – Нового, тобто особистість, яка перебуває в процесі освітнього становлення, опановує як нові знання, так і нові ступені свободи. Інші дослідники описують інтегровані й розподілені освітні середовища. Говорячи про навчальні середовища (або про середовища навчання), дослідники мають на увазі взаємозалежні процеси навчання й викладання (обидва процеси присутні в названих середовищах).

У багатьох випадках поняття «середовище» перетинається з поняттям «простір». На нашу думку, це пояснюється тим фактом, що діяльність суб'єкта у різних типах навчальних середовищ відбувається, у першу чергу, у просторі, у якому знаходиться суб'єкт. На думку К. Г. Силаняна [23], просторове середовище можна розуміти як фрагмент простору, що пізнається, конструюється й облаштовується суб'єктами в процесі життєдіяльності. При цьому автор підкреслює (по суті педагогічне) протиріччя – між ступенем організації просторового середовища й рівнем його освоєння суб'єктом. За глибиною й масштабом це протиріччя – багатопланове, системне, діалектичне, має цілу низку аспектів прояву. Предметно-просторова структура опирається на взаємодію матеріальних об'єктів, що наповнюють просторове середовище, їхнє утилітарне призначення, що сприяє виконанню функцій.

Згідно з [20], вихідною підставою для розуміння змісту терміна «освітнє середовище» служить розуміння того, що психічний розвиток людини в ході його навчання варто розглядати в контексті «людина – навколишнє середовище». Відповідно до такого підходу під освітнім середовищем розуміється система педагогічних і психологічних умов і впливів, які створюють можливість для розкриття як уже наявних здібностей і особистісних особливостей учнів, так і таких інтересів і здібностей, що ще не виявилися. Ми поділяємо думку Т. Г. Шмис [24] відносно того, що поняття «навчальне середовище» конкретизує поняття «освітнє середовище», тому що в освітньому середовищі може існувати безліч навчальних середовищ, однак, на відміну від освітнього середовища, яке може виникати як організовано, так і стихійно, навчальні середовища завжди спеціально організуються. Отже, предметне (навчальне) середовище – це середовище, у якому забезпечуються умови інформаційної взаємодії в процесі навчання певного навчального предмету (предметам) між учителем, учнем і засобами навчання, що функціонують на базі засобів ІКТ.

З позицій особистісно-орієнтованого підходу до процесу навчання, можна стверджувати, що у кожного суб'єкта навчання існує своє інформаційне поле, яке є суб'єктивним відбиттям інформаційного простору й інформаційного середовища у свідомості індивіда й у його діяльності. У певному спрощенні можна казати, що основою інформаційного поля людини є модель знань й індивідуальні особливості

особистості, особистісні інтереси, особистісний досвід людини. Якщо визначити інформаційне поле як місце, де відбувається передавання й сприйняття інформації, то й процес навчання також відбувається в інформаційному полі, яке розглядається як частина навчально-інформаційного середовища.

Інформаційне середовище можна розглядати як частину (складову) інформаційного простору, що формує найближче інформаційне оточення індивіда, і виступає як сукупність умов, у яких здійснюється його діяльність. Залежно від виду цієї діяльності визначається характер інформаційного середовища, що й диференціює (уточнює) означення середовища. У роботі [26] С. В. Яйлаханов наводить таке означення «під інформаційним освітнім середовищем фахівці розуміють дидактичне, психолого-педагогічне, комунікативне, матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу. Це забезпечення включає засоби навчання, які базуються на нових інформаційних і комунікаційних технологіях, навчальну і наукову інформацію, що сприяє формуванню професійно значимих і соціально важливих якостей особистості майбутнього фахівця – інформацію двоякого роду: як офіційно запропоновану і зафіксовану у вигляді навчальних програм, так і додаткову інформацію навчального характеру».

Інформаційне середовище, яке створене засобами інформаційних технологій, розглядається як складова частина середовища навчання і виступає як складне, багатоаспектне утворення, своєрідна результуюча всіх інформаційно-знанневих і комунікаційних потоків, на перетині яких перебуває людина [21]. З іншого боку, розуміння інформаційного освітнього середовища, згідно до [11] пов'язане з апаратно-програмною моделлю галузі знання, яка вивчається, й у яку вбудовується певна методика або методики навчання. Як правило, це високоструктуровані навчальні середовища, у яких програмно визначені характер і напрямок (або напрямки) навчання, можливості й форми участі того, кого навчають, реалізується послідовне наближення до поставленої кінцевої мети навчання.

Т. В. Вострикова [7] визначає інформаційно-освітнє середовище як інформаційно-системну інтеграцію педагогічної системи і її підсистем із комплексом компонентів, що забезпечують впровадження інформаційних технологій в освітній процес із метою підвищення його ефективності, реалізації інформаційної парадигми, яка формує активного представника інформаційного суспільства. З іншого боку, вона

підкреслює, що інформаційно-освітнє середовище є інструментом формування й розвитку інформаційної культури всіх учасників педагогічного процесу й містить прийоми набуття певних знань, умінь і навичок для успішного оперування інформацією; можливість удосконалювання цих знань, умінь і навичок відповідно до сучасних інформаційних технологій.

На думку О. В. Зіміної [12], змістовними компонентами освітнього інформаційного середовища (або освітнього інфосередовища) є друковані й електронні навчальні посібники нового типу. Водночас сучасне освітнє інфосередовище має бути освітньо-науковим. Розглядаючи освітнє інформаційне середовище школи, О. В. Мельникова [19] визначає його як систему психолого-педагогічних умов і програмно-апаратних засобів, що сприяють інформаційній взаємодії між суб'єктами освітнього процесу, у результаті якого відбувається розвиток особистості учнів і підвищення якості їхніх навчальних досягнень.

Основні результати дослідження. Комп'ютерно-орієнтоване навчальне середовище (КОНС) розглядається нами як особистісно-орієнтоване навчальне середовище, у складі якого присутні, у міру необхідності, апаратно-програмні засоби інформаційно-комунікаційних технологій (АПЗ ІКТ) [5, 10]. Необхідність у присутності названих засобів визначається педагогічною доцільністю їхнього використання в даних конкретних умовах навчання. Педагогічна доцільність, у цьому випадку, може бути визначена з урахуванням таких умов.

1. Відповідність можливостей використання специфічних можливостей АПЗ ІКТ змістовно-значеннєвому наповненню фрагмента навчального процесу.
2. Орієнтація використання АПЗ ІКТ на формування цілісного навчального процесу (для досягнення цілей навчання).
3. Можливості реалізації засобами АПЗ ІКТ особистісно-орієнтованого процесу навчальної діяльності.
4. Усвідомлення можливості декомпозиції цілей навчання й методів їхнього досягнення використанням засобів АПЗ ІКТ у навчальному процесі.

У КОНС формується особистісний простір суб'єкта навчання, тобто такий простір, що є найближчим інтелектуальним оточенням суб'єкта й у якому розгортається навчальна діяльність суб'єкта. У першому наближенні цей простір можна умовно розділити на матеріальний й інформаційний підпростори. При цьому

основною характеристикою особистісного простору залишається маніпулятивна доступність до матеріальних й інформаційних об'єктів, які необхідні учневі для здійснення його навчально-пізнавальної діяльності.

Маніпулятивна доступність визначається можливістю безпосереднього власного втручання суб'єкта діяльності до складу (структури) як матеріальних, так і інформаційних об'єктів. Водночас інформаційний простір виступає для суб'єкта навчальної діяльності як культурний простір у його знаннєвому вираженні, а матеріальне – в технологічно втіленому вираженні (що так само не виключає знаннєвого).

На рис. 1 показано зони діяльності учня у випадку організації навчального процесу у предметно-інформаційному просторі з використанням засобів ІКТ.

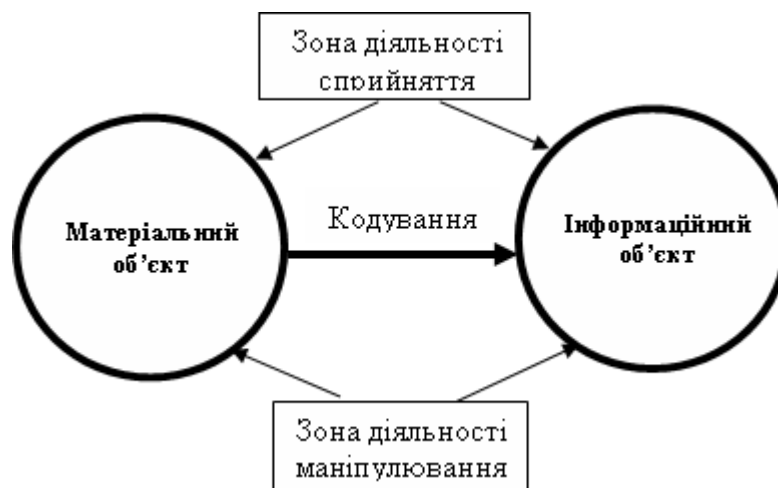

Рис. 1. Зони діяльності учня у предметно-інформаційному просторі

Точкою перетину даних підпросторів є процес пізнання предмета вивчення і як матеріального об'єкта, і як його зображення на екрані ПК (в образі екранної події). При цьому зображення (екранна подія) для суб'єкта є елементом реальності (виступає як візуалізація реальності у віртуальному просторі).

У психології вже давно використовується термін «особистісний простір». Цей простір трактується як деяка відстань, яку вибирає людина відносно співбесідника. Інтерпретація цієї відстані виходить з рівня міри довіри до співбесідника, прогнозу його поведінки, прогнозу реакції на комунікацію, тобто людина може (або не може) фізично «доторкнутися» до співбесідника. Очевидно, ця фізична доступність може бути перенесена на матеріальний підпростір особистісного простору в нашому трактуванні.

Зовсім інакше представляється особистісний простір в інформаційному підпросторі суб'єкта навчальної діяльності. На наш погляд, не достатньо дослідженим є питання умов переходу інформаційного ресурсу, доступного завдяки засобам ІКТ, у сферу простору учня. Можна передбачити, що саме ця проблема тісно пов'язана з новим розумінням «зони найближчого розвитку» (за Л. С. Виготським) в КОНС.

На рис. 2 показано випадок організації діяльності в інформаційному просторі.

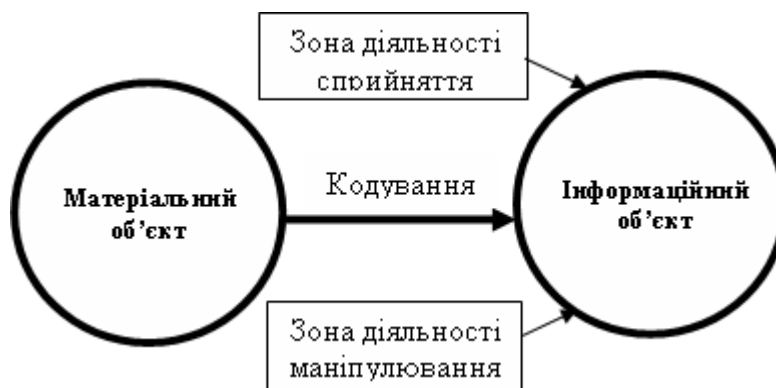

Рис. 2. Зони діяльності учня в інформаційному просторі

Можна так само припустити, що у випадку використання глобальних комп'ютерних мереж особистісний простір (інформаційна складова) розширюється так само до глобальних масштабів. Але водночас слід відзначити, що з усього потенційно доступного інформаційного ресурсу мережі, лише частина його потрапляє в зону доступності сприйняття (як подія, обмежена розмірами екрана ПК), а з цієї частини лише деяка доля потрапляє в зону маніпулятивної доступності суб'єкта навчання.

На рис. 3 показано зони доступності діяльності сприйняття і маніпулювання інформаційними об'єктами в інформаційному просторі.

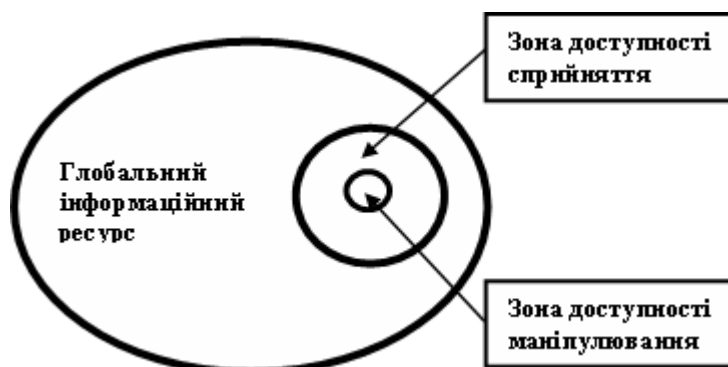

Рис. 3. Зони доступності сприйняття і маніпулювання інформаційними об'єктами в інформаційному просторі

Розглядаючи матеріальний об'єкт як об'єкт, що несе навчальну інформацію, тобто як інформаційний об'єкт, треба відзначити, що в цьому випадку зони сприйняття й маніпулювання збігаються (як зони діяльності суб'єкта). У випадку тільки інформаційного об'єкта, тобто об'єкта, доступного винятково в екранному втіленні, найчастіше є присутнім посередник діяльності – перетворення матеріального об'єкта в інформаційний і передавання інформації про об'єкт споживачеві-суб'єктові. Саме це і зумовлює можливість неспівпадання зони сприйняття і зони доступності для маніпулювання об'єктами. Отже, розходження в специфіці навчальної діяльності з матеріальними й інформаційними об'єктами в КОНС формує різні поведінкові реакції суб'єктів на зовнішні стимули (предметні й інформаційні).

До предметних стимул-реакцій можна віднести такі, що породжуються матеріальними об'єктами, які доступні суб'єктові для маніпулювання в реальному (фізичному) просторі. До інформаційних стимул-реакцій можна віднести стимул-реакції, що породжуються зображенням матеріальних об'єктів або описів предметів вивчення, тобто такі, які частково доступні суб'єктові для маніпулювання у віртуальному просторі.

Відповідно, простори зорового сприйняття екранної події і маніпуляційної діяльності над предметом вивчення формують специфічні взаємодії, взаємоперетини і взаємовпливи в полях образу предмету вивчення, у полях сенсів (як відповідних значень і понять про предмет вивчення), у полях знанневих структур (ланцюжка образ – значення – поняття), що, природно, впливає на результат навчання.

Висновки.

1. Використання в КОНС засобів ІКТ у цілому не погіршує й не поліпшує навчальний процес, а робить його іншим. Відповідно і розгляд педагогічних особливостей організації навчання в КОУС повинен базуватися на інших, відмінних від традиційних, підходах.
2. Не виправдання очікувань відносно різкого підвищення результативності процесу навчання під час використання засобів ІКТ пояснюється «проекцією» методів педагогічного аналізу, що склався в «доінформаційну» епоху, на процеси навчання в КОНС.

3. Потребує подальших досліджень проблема організації Інтернет-орієнтованого навчального середовища в напрямі визначення впливу факторів середовища на результати навчальних досягнень учнів загальноосвітньої школи на різних вікових і освітніх рівнях.

Список використаних джерел

1. *Абросимов В. Н.* Конструирование образовательной среды формирования экономической культуры школьников : дисс. ... канд. пед. Наук : 13.00.01 / Абросимов Виктор Николаевич. – Красноярск, 2000. – 144 с.
2. *Артюхина А. И.* Профессионально-личностное развитие студентов в образовательной среде медицинского вуза : учебное пособие / А. И. Артюхина. – Волгоград : Волгоградский государственный медицинский университет, 2006. – 122 с.
3. *Беседина М. В.* Образовательная среда как фактор эмоциональной депривации, влияющей на соматическое здоровье подростков : дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.13 / Беседина Марина Владимировна. – М., 2004. – 170 с.
4. *Бим-Бад Б. М.* Обучение и воспитание через непосредственную среду: теория и практика / Б. М. Бим-Бад // Труды кафедры педагогики, истории образования и педагогической антропологии Университета РАО. – 2001. – № 3. – С. 28–48.
5. *Биков В. Ю.* Теоретико-методологічні засади моделювання навчального середовища сучасних педагогічних систем / В. Ю. Биков, Ю. О. Жук // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. – Вип. 1(5). – 2003. – С. 64–76.
6. *Вишнякова А. В.* Образовательная среда как условие формирования информационно-коммуникативной компетентности учащихся : дисс. ... канд. пед. Наук : 13.00.01 / Вишнякова Анжелика Владимировна. – Оренбург, 2002. – 172 с.
7. *Вострикова Т. В.* Педагогическое проектирование информационно-образовательной среды общеобразовательного учреждения : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Вострикова Татьяна Викторовна. – Ростов н/Д, 2006. – 219 с.
8. *Галоян С. В.* Организационно-педагогические условия развития инновационной школы с этнокультурным, армянским, компонентом : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Галоян Седа Вагановна. – Тобольск, 2000. – 137 с.
9. *Давлеткиреева Л. З.* Информационно-предметная среда как средство профессиональной подготовки будущих специалистов в университете : дисс. ... канд.

пед. наук : 13.00.08 / Давлеткиреева Лилия Зайнитдиновна. – Магнитогорск, 2006. – 184 с.

10. *Жук Ю. О.* Навчальне середовище предметів природничо-математичного циклу: проблеми системного аналізу / Ю. О. Жук // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. – К. : Науковий світ, 2004. – С. 88–94.

11. *Зайцева Е. Н.* Информационно-обучающая среда: проблемы формирования и организации учебного процесса / Е. Н. Зайцева // *Educational Technology & Society*. 6 (2), 2003.

12. *Зими́на О. В.* Предметный сегмент образовательной информационной среды и методика его использования в математическом образовании инженеров : дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Зими́на Ольга Всеволодовна. – М., 2003. – 378 с.

13. *Иванов Д. В.* Влияние образовательной среды на формирование эмоциональной устойчивости подростка : дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Иванов Дмитрий Вячеславович. – Курск, 2002. – 208 с.

14. *Илларионов С. Н.* Восприятие образовательной среды субъектом как фактор формирования его психологической безопасности. (На примере студентов ВУЗов и курсантов ГПС МЧС России) : дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Илларионов Сергей Николаевич. - Иваново, 2005. – 226 с.

15. *Калмыков А. А.* Организация виртуальных образовательных сред / А. А. Калмыков, Л. А. Хачатуров // Научное обеспечение открытого образования. – Вып. 1. – М. : МЭСИ, 2000.

16. *Кречетников К. Г.* Проектирование креативной образовательной среды на основе информационных технологий в вузе : дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Кречетников Константин Геннадьевич. – Владивосток, 2003. – 407 с.

17. *Латыпов О. Ф.* Формирование активной образовательной среды в инновационных образовательных учреждениях : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Латыпов Оскар Фаритович. – Уфа, 2005. – 231 с.

18. *Манаков О. Е.* Организация жизненного пространства ребенка в образовательном процессе : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Манаков Олег Евгеньевич. – Великий Новгород, 2000. – 133 с.

19. *Мельникова Е. В.* Формирование образовательной информационной среды школы как средства повышения качества учебных достижений учащихся : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Мельникова Елена Валерьевна. – Иваново, 2006. – 247 с.
20. *Савенков А.* Образовательная среда [Электронный ресурс] / А. Савенков // Школьный психолог. – 2008. – № 19. – Режим доступа : <http://psy.1september.ru/articles/2008/19/01>).
21. *Семенюк Э. П.* Информатизация общества, культура, личность / Э. П. Семенюк // НТИ. – Сер. 1. – 1993. – № 1. – С. 1–8.
22. *Сергеев С. Ф.* Методологические основы проектирования обучающих сред / С. Ф. Сергеев // Авиакосмическое приборостроение. – 2006. – № 2.
23. *Силанян К. Г.* Пространственная среда как социокультурный феномен : дисс. ... канд. филос. наук : 24.00.01 / Силанян Карен Григорьевич. – Краснодар, 2002. – 162 с.
24. *Шмис Т. Г.* Разработка информационной образовательной среды на основе деятельностного подхода (Для системы повышения квалификации педагогических кадров) : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Шмис Тигран Гамлетович. – Красноярск, 2004. – 161 с.
25. *Шпарева Н. Л.* Продуктивная предметно-образовательная среда как условие активизации познавательной деятельности младших школьников : На примере курса математики : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Шпарева Наталья Львовна. – Майкоп, 2005. – 147 с.
26. *Яйлаханов С. В.* Организация учебной деятельности студентов (курсантов) в информационной образовательной среде : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Яйлаханов Сергей Вячеславович. – Ставрополь, 2006. – 154 с.

ЛИЧНОСТНОЕ ПРОСТРАНСТВО УЧЕНИКА В КОМПЬЮТЕРНО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ УЧЕБНОЙ СРЕДЕ

Жук Юрий Алексеевич, кандидат педагогических наук, доцент, ведущий научный сотрудник отдела лабораторных комплексов средств обучения Института информационных технологий и средств обучения НАПН Украины, г. Киев, e-mail: zhuk_y@mail.ru

Аннотация

В статье на основе анализа средового подхода в образовании рассмотрены особенности учебной деятельности в компьютерно-ориентированной учебной среде, определены зоны доступности материальных и информационных объектов для манипулирования участниками образовательного процесса. Показано, что данная проблема приобретает особую значимость в связи с проникновением в учебный процесс общеобразовательной школы интернет-ориентированных средств обучения, на основе которых формируются открытые учебные среды. Определены условия педагогической целесообразности использования компьютерно-ориентированных средств обучения в учебном процессе.

Ключевые слова: учебная среда, информационно-коммуникационные технологии, компьютерно-ориентированные средства обучения, педагогическая целесообразность.

PERSONAL PUPIL SPACE IN COMPUTER-ORIENTED EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Yuriy O. Zhuk, PhD (pedagogical sciences), associate professor, senior researcher of the Department of laboratory complexes and learning tools of the Institute of Information Technology and Learning Tools of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, e-mail: zhuk_y@mail.ru

Resume

The article considers the peculiarities of study activity in computer-oriented educational environment based on the environment approach analysis, zones of accessibility of material and informational objects are determined for manipulation by participants of educational process. It is shown that said problem becomes particularly important in connection with entering of internet-oriented educational means into educational process of general educational school, which are the basis for creation of opened educational environment. The conditions of pedagogic expediency of computer-oriented educational means use in educational process are determined.

Keywords: educational environment, information and communication technologies, computer-oriented educational means, pedagogic expediency.

Матеріал надійшов до редакції 18.06.2012 р